

رضایت‌مندی دانشجویان تحصیلات تکمیلی از نحوه هدایت و راهنمایی پایان‌نامه در دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی

سهیلا شهشهانی*، سمانه حسین‌زاده، کیانوش عبدی، اکبر میرجانی اقدم

چکیده

مقدمه: این پژوهش با هدف تعیین رضایت‌مندی دانشجویان تحصیلات تکمیلی (کارشناسی ارشد؛ دکتری؛ دستیاری و MPH) دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی از نحوه هدایت و راهنمایی پایان‌نامه توسط اساتید راهنما و مشاور در سال ۱۳۹۱-۱۳۹۰ صورت گرفت. **روش‌ها:** مطالعه حاضر از نوع توصیفی می‌باشد که به صورت مقطعی انجام شده است. جامعه هدف کلیه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه بودند که در فاصله زمانی مهر ماه ۱۳۹۰ تا خرداد ماه ۱۳۹۱ از پایان‌نامه خود دفاع نمودند. نمونه‌گیری به صورت تمام شماری صورت گرفت. پرسشنامه محقق ساخته توسط دانشجویان تحصیلات تکمیلی (۱۰۶ نفر) که جهت انجام امور مربوط به دفاع از پایان‌نامه خود به دفتر تحصیلات تکمیلی مراجعه نمودند تکمیل شد. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها آزمون کروسکال-والیس، مدل خطی تعمیم یافته و آزمون‌های کای-دو و فیشر به کار گرفته شد.

نتایج: این پژوهش نشان داد میزان رضایت دانشجویان از اساتید راهنما و مشاور خود در حد زیاد بود. بین سن ($p=0/022$) و همچنین مقطع تحصیلی ($p=0/026$) با نمره رضایت دانشجویان از اساتید راهنما، ارتباط معناداری مشاهده شد. همچنین بین میزان رضایت آنان از اساتید مشاور با متغیرهای سن ($p=0/013$)، جنس ($p=0/001$)، نوع پایان‌نامه ($p=0/018$) و دانشکده ($p=0/019$) ارتباط معناداری وجود داشت. **نتیجه‌گیری:** اگرچه این پژوهش نشان داد سطح رضایت اکثر دانشجویان از اساتید راهنما و مشاور پایان‌نامه خود در دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، بالا است ولی باید به افزایش توانمندی دانشجویان در امر پژوهش، توجه بیش‌تری شود.

واژه‌های کلیدی: رضایت‌مندی، هدایت و راهنمایی، دانشجویان تحصیلات تکمیلی، استاد مشاور، استاد راهنما، پایان‌نامه
مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی / اسفند ۱۳۹۲؛ ۱۳(۱۲): ۱۰۳۱ تا ۱۰۳۹

مقدمه

پژوهش در توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی جوامع دارد و زمینه‌ای که این فرآیند جهت ارتقاء سطح علمی در نظام آموزشی کشور ایفا می‌کند، بدیهی است که چگونگی برنامه‌ریزی، سازماندهی، هدایت و رهبری، رعایت اصول تنظیم و نگارش پایان‌نامه‌ها و رساله‌های تحقیقاتی دانشجویان در این مقاطع، از ملزومات و ارکان اصلی نظام آموزشی کشور به حساب می‌آید. یکی از عوامل اساسی و عمده در پیشرفت‌های علمی، تحقیق و پژوهش در زمینه‌های مختلف و مورد نیاز هر جامعه است (۱). هر گونه تصمیم تشخیصی، درمانی و مدیریتی که در رشته‌های علوم پزشکی و پیراپزشکی اتخاذ می‌شود بر پایه نتایج تحقیقات

اجرای پایان‌نامه آخرین مرحله در مقاطع تحصیلات تکمیلی محسوب می‌شود که بایستی تحت هدایت و نظارت اساتید راهنما و مشاور صورت پذیرد. با توجه به نقشی که

* نویسنده مسؤوول: دکتر سهیلا شهشهانی (استادیار)، مرکز تحقیقات توانبخشی

اعصاب اطفال، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی تهران، ایران

sol_shah@yahoo.com

دکتر سمانه حسین‌زاده (استادیار)، گروه آمار حیاتی، دانشگاه علوم بهزیستی و

توانبخشی، تهران، ایران. (mohammadabad@gmail.com)؛ کیانوش عبدی

(مربی)، گروه مدیریت توانبخشی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، ایران

(ks55abdi@yahoo.com)؛ اکبر میرجانی اقدم، کارشناس ارشد مدیریت آموزشی،

دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، ایران (a_mirjani@yahoo.com)

تاریخ دریافت مقاله: ۹۲/۵/۲۰، تاریخ اصلاحیه: ۹۲/۹/۵، تاریخ پذیرش: ۹۲/۱۰/۱۶

از آن جا که یکی از وظایف اصلی حوزه تحصیلات تکمیلی دانشگاه‌ها، ارتقای کیفیت خدمات آموزشی است و با توجه به مسائلی که دانشجویان تحصیلات تکمیلی در خصوص ارزیابی نحوه هدایت رساله خود توسط استادان راهنما و مشاور در جلسات پرسش و پاسخ با مسؤولین آموزش دانشگاه مطرح می‌کردند و همچنین بازخوردهای متفاوتی که از آنان داشتیم برآن شدیم تا از نظرات دانشجویان، که مشتریان اصلی نظام آموزش عالی هستند و قوف پیدا کرده و بررسی نماییم که آیا هدایت پایان‌نامه‌ها در بستری صحیح و مناسب حرکت می‌کند و اگر چنین نیست، عوامل دخیل در آن را شناسایی کرده تا بتوانیم با رفع آن عوامل گام مهمی در راستای ارتقای کیفیت آموزش برداریم. این پژوهش با هدف تعیین رضایت‌مندی دانشجویان تحصیلات تکمیلی (کارشناسی ارشد؛ دکتری؛ دستیاری و MPH) دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی از نحوه هدایت و راهنمایی پایان‌نامه توسط اساتید راهنما و مشاور در سال ۱۳۹۱-۱۳۹۰ صورت گرفت.

روش‌ها

مطالعه حاضر از نوع توصیفی می‌باشد که به صورت مقطعی انجام شده است. جامعه هدف کلیه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه بودند که در فاصله زمانی مهر ماه ۱۳۹۰ تا خرداد ماه ۱۳۹۱ جهت انجام امور مربوط به دفاع از پایان‌نامه خود به دفتر تحصیلات تکمیلی دانشگاه مراجعه نمودند. نمونه‌گیری به صورت تمام شماری صورت گرفت (۱۰۶ نفر). شرایط ورود دانشجویان به مطالعه شامل انجام پیش دفاع و تمایل به شرکت در پژوهش بود. ابتدا پرسشنامه محقق ساخته دارای ۱۷ سؤال که با مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت از بسیار زیاد (۵) تا بسیار کم (۱) درجه‌بندی شده بود، تهیه گردید. در مرحله بعد پرسشنامه‌ها جهت تعیین اعتبار محتوایی و صوری در اختیار ۱۰ نفر از اعضا هیئت علمی دانشگاه قرار داده شد. سپس به منظور بررسی پایایی در یک طرح مقدماتی، پرسشنامه در اختیار

استوار است و در این میان اکثر پروژه‌های تحقیقاتی در دانشگاه‌ها، در قالب پایان‌نامه دانشجویی صورت می‌گیرد (۳ و ۲).

به جرات می‌توان گفت که تدوین پایان‌نامه، مهم‌ترین بخش در دوره‌های تحصیلات تکمیلی محسوب می‌شود (۴). با توجه به این که بسیاری از دانشجویان کارشناسی ارشد سابقه پژوهشی چندانی ندارند و در مرحله آموزشی خود چندان درگیر فعالیت‌های پژوهشی نمی‌شوند، بنابراین اجرای رساله برای آنان، نخستین گام تحقیق و پژوهش جدی در عرصه‌های علمی محسوب می‌گردد. فقدان مهارت کافی در زمینه تحقیق و ناتوانی در استفاده از تجربه اساتید، لطمه اصلی را به پیکره پژوهش‌های دانشجویی وارد می‌کند و آنان را در انجام یک تحقیق علمی جدی و تدوین یک پایان‌نامه مطلوب درمانده می‌سازد. همین مسأله، زیربنای دیگر مشکلات پایان‌نامه‌نویسی مانند ناتوانی در انتخاب موضوع مناسب و ارائه دقیق طرح تحقیق، عدم استفاده بهینه از وقت و عدم مهارت کافی در تحلیل داده‌ها و نتیجه‌گیری منطقی است. از مسائل فوق می‌توان به نقش سازنده و اساسی اساتید راهنما و مشاور در هدایت پایان‌نامه پی برد (۵ و ۶).

از طرفی مهارت و کارآمدی دانش آموختگان یک گروه آموزشی، نشانگر وضعیت و کیفیت آموزشی و پژوهشی گذشته آن گروه محسوب می‌شوند. آنان مهم‌ترین برون‌داد نظام دانشگاهی هستند که قابلیت‌های آنها در سه بعد دانش، نگرش و مهارت قابل ارزیابی است، بنابراین اطمینان از این که دانشجویان در کسب تجربه پژوهشی موفق بوده‌اند یکی از اصلی‌ترین اهداف فرآیند انجام پایان‌نامه و ارزیابی رضایت‌مندی دانشجویان، یکی از مهم‌ترین چالش‌های این فرآیند می‌باشد (۵) و هر گونه دقت و توجه در امر پایان‌نامه نویسی و ارتقای کیفیت آن، در آینده تحقیقاتی کشور بسیار مهم خواهد بود (۷).

در سال‌های اخیر دست اندرکاران آموزش عالی کشور در مطالعات مختلف از جنبه‌های متفاوتی از جمله بررسی رضایت‌مندی دانشجویان، به موضوع پایان‌نامه پرداخته اند.

نتایج

در این پژوهش ۱۰۶ دانشجوی تحصیلات تکمیلی اقدام به تکمیل پرسشنامه نمودند که مشخصات آنان از نظر سن و جنس در جدول ۱ نشان داده شده است. ۶۸ نفر (۶۴/۲٪) زن بودند و اکثر آنان در گروه سنی ۳۰-۲۵ سال (۴۴٪) قرار داشتند. ۸۶/۸٪ از دانشجویان شرکت‌کننده در پژوهش در مقطع کارشناسی ارشد، ۶/۶٪ در مقطع به تحصیل اشتغال MPH دکتری و ۶/۶٪ نیز در مقطع داشتند. دانشجویان دانشکده علوم توانبخشی ۵/۵٪ از جامعه تحقیق و دانشجویان دانشکده علوم رفتاری و دانشکده علوم تربیتی و رفاه اجتماعی به ترتیب ۲۳/۶٪ و ۱۸/۹٪ را تشکیل دادند. نوع مطالعه پایان‌نامه اکثر دانشجویان توصیفی-تحلیلی (۴۵٪) و مداخله‌ای (۳۵٪) بود. پایان‌نامه‌های توصیفی ۱۳/۲٪، تولیدی ۱/۹٪ و تعیین‌روایی و پایایی پرسشنامه ۴/۷٪ از موارد را تشکیل دادند.

جدول ۱: توزیع فراوانی جنس و سن دانشجویان

متغیر	درصد	سطوح
جنس	۶۸ (۶۴/۲٪)	زن
	۳۸ (۳۵/۸٪)	مرد
سن	۲۶ (۲۴/۵٪)	۲۰-۲۵
	۴۷ (۴۴/۳٪)	۲۶-۳۰
	۱۹ (۱۷/۹٪)	۳۱-۳۵
	۱۴ (۱۳/۲٪)	>۳۵

میانگین میزان رضایت دانشجویان از استاد راهنما $4/2 \pm 0/88$ و بیش‌تر از میزان رضایت دانشجویان از استاد مشاور ($3/99 \pm 0/99$) بود. میانگین رضایت از تمام اساتید در بین دانشجویان پسر بیش‌تر از دانشجویان دختر بود و تفاوت معناداری بین میزان رضایت از اساتید مشاور در دانشجویان دختر ($4/1 \pm 1/05$) و پسر ($4/79 \pm 0/79$) وجود داشت ($p=0/001$). همچنین با استفاده از آزمون کروسکال-والیس و آزمون تعقیبی دانت تی ۳ ملاحظه شد که با افزایش سن دانشجویان، میزان رضایت

۱۰ نفر از دانشجویانی که در مرحله آماده شدن برای دفاع از پایان‌نامه بودند قرار گرفت. برای تعیین همبستگی درونی سؤالات از ضریب α کرونباخ استفاده شد. ضریب α کرونباخ کلی پرسشنامه مربوط به استاد راهنما معادل ۰/۹۴ و برای پرسشنامه استاد مشاور ۰/۹۸ تعیین گردید. در پژوهش حاضر سطح رضایت دانشجویان به سه گروه کم (۱ تا ۲/۳)، متوسط (۲/۴ تا ۳/۶) و زیاد (از ۳/۷ تا ۵) تقسیم‌بندی شد و مورد مقایسه قرار گرفت.

در مرحله اجرا، این پرسشنامه به کلیه دانشجویان تحصیلات تکمیلی که در فاصله زمانی یاد شده در مرحله دفاع از پایان‌نامه خود بودند، ارائه شد تا آن را تکمیل نمایند. به منظور پیشگیری از تأثیر استرس ناشی از دفاع بر قضاوت دانشجویان، این پرسشنامه زمانی در اختیار آنان قرار می‌گرفت که مرحله پیش‌دفاع را انجام داده و خود را برای انجام دفاع نهایی آماده می‌ساختند. دانشجویان برای هر یک از اساتید راهنما و مشاور خود پرسشنامه جداگانه‌ای تکمیل نمودند.

این پژوهش به تصویب کمیته اخلاق در پژوهش دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی رسید و کدهای اخلاقی در آن رعایت شد. کلیه دانشجویان در جریان اهداف آزمون قرار گرفتند و در صورت تمایل شخصی، پرسشنامه‌ها جهت تکمیل در اختیار آنان قرار داده شد. به دانشجویان اطمینان داده شد که اطلاعات کسب شده در مورد آنان، نزد مجریان طرح محرمانه خواهد ماند. همچنین عدم شرکت در مطالعه، مانعی برای دریافت خدمات دفتر تحصیلات تکمیلی محسوب نشد.

جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها، از آزمون کروسکال-والیس برای مقایسه میانگین رضایت گروه‌ها و از مدل خطی تعمیم یافته برای بررسی تأثیر متغیرهای مستقل بر میزان رضایت دانشجویان استفاده شد. همچنین آزمون‌های کای-دو و فیشر برای مقایسه سطح رضایت گروه‌ها به کار گرفته شد. اطلاعات به دست آمده توسط نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

دکتری و MPH به ترتیب ۶۵.۵٪، ۸۵.۷٪ و ۹۰٪ تعیین شد. آزمون دقیق فیشرفاوت معناداری را بین سطح رضایت از استاد راهنما و مشاور با مقطع تحصیلی دانشجویان نشان نداد ولی آزمون کروسکال-والیس، تفاوت معناداری بین میانگین نمرات رضایت دانشجویان مقاطع مختلف از استاد راهنما نشان داد ($\text{Chi-Square}=7/28, P=0/026$). آزمون آزمون تعقیبی دانت تی ۳ مشخص کرد که میانگین نمره رضایت دانشجویان دکتری از استاد راهنما ($4/7 \pm 0/51$) بیشتر از مقاطع دیگر است ($p=0/013$).

تفاوت معناداری بین میانگین نمره رضایت از اساتید بین دانشجویان دانشکده‌ها وجود نداشت. سطح رضایت اکثر دانشجویان از اساتید راهنما و مشاور در دانشکده‌های مختلف بالا (از ۳/۷ تا ۵) بود. ارتباط معناداری بین سطح رضایت از استاد راهنما با دانشکده وجود نداشت. بین دانشکده با سطح رضایت از استاد مشاور، ارتباط معناداری مشاهده شد ($p=0/019$) (جدول ۳).

آنان از هر دو استاد راهنما و مشاور به طور معناداری افزایش می‌یابد (جدول ۲) و دانشجویان با سن بیش از ۳۵ سال، بیشترین میزان رضایت را از اساتید راهنما ($p=0/044$) و مشاور ($p=0/013$) خود داشتند.

جدول ۲: مقایسه میانگین و انحراف معیار نمره رضایت

سن	راهنما	مشاور
۲۰-۲۵	$4/2 \pm 0/72$	$3/26 \pm 0/96$
۲۶-۳۰	$2.4 \pm 1/01$	$3/29 \pm 0/99$
۳۱-۳۵	$4/24 \pm 0/71$	$4/21 \pm 1/01$
>۳۵	$4/26 \pm 0/58$	$4/23 \pm 0/95$
P-value	۰/۰۴۴	۰/۰۱۳

این پژوهش نشان داد میزان رضایت دانشجویان کارشناسی ارشد، دکتری و MPH از استادان راهنمای خود در حد زیاد و به ترتیب ۷۷.۶٪، ۱۰۰٪ و ۹۱.۷٪ بود. این میزان برای استادان مشاور دانشجویان کارشناسی ارشد،

جدول ۳: توزیع فراوانی مطلق و نسبی سطح رضایت دانشجویان از اساتید بر حسب دانشکده

P-value	سطح رضایت			دانشکده	استاد
	زیاد	متوسط	کم		
۰/۶۷	۶۰ (۸۳/۳)	۱۰ (۱۳/۹)	۲ (۲/۸)	علوم توانبخشی	راهنما
	۱۹ (۷۳/۱)	۵ (۱۹/۲)	۲ (۷/۷)	علوم رفتاری	
	۱۶ (۸۰)	۳ (۱۵)	۱ (۵)	علوم تربیتی و رفاه اجتماعی	
۰/۰۲	۷۶ (۶۵/۵)	۲۷ (۲۳/۳)	۱۳ (۱۱/۲)	علوم توانبخشی	مشاور
	۲۰ (۶۰/۶)	۱۲ (۳۶/۴)	۱ (۳)	علوم رفتاری	
	۲۶ (۸۹/۷)	۳ (۱۰/۳)	۰	علوم تربیتی و رفاه اجتماعی	

نوع مطالعه دانشجویان دیده نشد. در این مطالعه اثر متغیرهای زمینه‌ای جنس، سن، مقطع تحصیلی، نوع مطالعه و دانشکده، به صورت جداگانه در مدل خطی تعمیم یافته وارد شده و اثر آنها بر نمره رضایت استاد راهنما و مشاور بررسی گردید و نتایج آن در جداول ۴ و ۵ قابل مشاهده است.

آزمون کروسکال-والیس تفاوت معناداری بین میانگین نمره رضایت دانشجویان از استاد مشاور بر حسب نوع مطالعه آنان نشان داد و این تفاوت مربوط به میانگین رضایت دانشجویان در مطالعه توصیفی-تحلیلی و دانشجویان با مطالعه مداخله‌ای بود ($p=0/018$). ارتباط معناداری بین سطح رضایت از استاد راهنما و مشاور با

جدول ۴: نتیجه مدل خطی تعمیم یافته بر رضایت دانشجویان از استاد راهنما

P-value	SE	ضریب	متغیر مستقل	
۰/۱۸۴	۰/۱۸۹	-۰/۲۵۱	زن	جنس
		پایه	مرد	
۰/۲۱۶	۰/۳۰۴	-۰/۳۷۷	۲۰-۲۵	سن
۰/۰۲۲	۰/۲۷۵	-۰/۶۳۱	۲۵-۳۰	
۰/۴۶۴	۰/۳۱۵	-۰/۲۳۱	۳۰-۳۵	
		پایه	>۳۵	
۰/۱۴۵	۰/۳۶۸	-۰/۵۳۶	کارشناسی ارشد	مقطع تحصیلی
۰/۹۳۱	۰/۴۵۶	-۰/۰۳۹	MPH	
		پایه	دکتری	
۰/۲۳۹	۰/۲۹۷	-۰/۳۴۹	توصیفی	نوع مطالعه
۰/۸۲۰	۰/۲۱۰	-۰/۰۴۸	توصیفی-تحلیلی	
		پایه	مداخله ای	
۰/۱۵۷	۰/۲۲۹	۰/۳۲۴	علوم توانبخشی	دانشکده
۰/۵۶۷	۰/۲۹۷	۰/۱۷۰	علوم تربیتی و رفاه اجتماعی	
		پایه	علوم رفتاری	

جدول ۵: نتیجه مدل خطی تعمیم یافته بر رضایت دانشجویان از استاد مشاور

P-value	SE	ضریب	متغیر مستقل	
۰/۰۱۵	۰/۱۶۴	-۰/۴۰۱	زن	جنس
		پایه	مرد	
۰/۰۱۵	۰/۲۵۵	-۰/۶۲۱	۲۰-۲۵	سن
۰/۱۶۰	۰/۲۴۲	-۰/۳۴۰	۲۵-۳۰	
۰/۴۴۶	۰/۲۷۷	-۰/۲۱۱	۳۰-۳۵	
		پایه	>۳۵	
۰/۰۴۰	۰/۳۲۶	-۰/۶۷۰	کارشناسی ارشد	مقطع تحصیلی
۰/۳۲۸	۰/۴۱۴	-۰/۴۰۵	دکتری	
		پایه	MPH	
۰/۰۵۲	۰/۲۲۴	-۰/۴۵۵	توصیفی	نوع مطالعه
۰/۰۰۲	۰/۱۶۸	-۰/۵۱۹	مداخله ای	
		پایه	توصیفی-تحلیلی	
۰/۰۳۵	۰/۲۱۰	-۰/۴۴۲	علوم توانبخشی	دانشکده
۰/۱۳۸	۰/۲۵۸	-۰/۳۸۴	علوم رفتاری	
		پایه	علوم تربیتی و رفاه اجتماعی	

بحث

پایان‌نامه به معنای تأیید نهایی کار تحصیلی یک دانشجوی بوده و نشان‌گر فعالیت‌های منسجم اوست که با راهنمایی استاد راهنما و مشاور آن را به پایان می‌رساند (۸). نگارش و ارائه پایان‌نامه حتی برای محققان با تجربه نیز کاری چالش‌برانگیز محسوب می‌شود و به نظر می‌رسد که موفقیت آن کاملاً بستگی به عواملی مانند کیفیت منابع علمی، همکاری سازمان‌های مرتبط، دسترسی به اساتید راهنمای مجرب و فرآیند مناسب اجرای پایان‌نامه دارد (۹).

این پژوهش نشان داد رضایت دانشجویان دکتری از استاد راهنما بیش‌تر از مقاطع دیگر بود و در کل می‌توان گفت در این تحقیق میزان رضایت دانشجویان از اساتید راهنمای خود، بیش‌تر از استادان مشاور بوده است. نتایج مطالعه میزانی که بر روی ۱۳۷ نفر از دانشجویان ترم سوم کارشناسی ارشد تربیت بدنی دانشگاه‌های ارومیه، اهواز، تربیت معلم تهران، شهید بهشتی، فردوسی مشهد، تهران و گیلان صورت گرفت نیز نشان داد دانشجویان، کیفیت راهنمایی اساتید راهنما را بهتر از اساتید مشاور ارزیابی کردند. میزانی در کل چنین نتیجه گرفته که نمی‌توان گفت دانشجویان کارشناسی ارشد در تدوین پایان‌نامه بخوبی از طرف اساتید راهنما و مشاور خود راهنمایی می‌شوند (۱۰).

در پژوهشی که توسط رادافشار به منظور بررسی دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گیلان نسبت به فرآیند انجام پایان‌نامه صورت گرفت مشخص شد که فقط ۱۲/۹٪ از دانشجویان پزشکی و ۲۲/۵٪ از دانشجویان دندانپزشکی از فرآیند پایان‌نامه رضایت داشتند (۱۱). یافته‌های رفاهی و همکاران در مطالعه خود که به منظور بررسی کیفیت پایان‌نامه بر روی دانشجویان پزشکی اصفهان صورت گرفت نشان داد که فقط ۴۱/۳٪ دانشجویان، نحوه هدایت و راهنمایی استاد راهنمای خود را مناسب توصیف کرده‌اند (۱۲). شاید این عدم رضایت

را بتوان ناشی از این مسأله دانست که در اکثر موارد پایان‌نامه اولین تجربه پژوهشی دانشجویان کارشناسی ارشد و یا دکترای عمومی است و علی‌رغم گذراندن واحدهای درسی مرتبط از جمله روش تحقیق، بعلت این که هنوز نتوانسته‌اند دانش خود را به مهارت تبدیل نمایند احساس نیاز بیش‌تری به حمایت از طرف اساتید خود دارند. مشابه این نتیجه نیز در پژوهش‌های مختلف قبلی مشاهده شده است. برای مثال بررسی انجمن تحصیلات تکمیلی امریکا نشان داد که بسیاری از دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد از روند هدایت و راهنمایی رساله خود توسط اساتید راهنما و مشاور رضایت نداشتند (۱۳).

در این پژوهش سطح رضایت اکثر دانشجویان از اساتید راهنما و مشاور در دانشکده‌های مختلف بالا بود و بین دانشکده با سطح رضایت از استاد مشاور، ارتباط معناداری مشاهده شد. در مطالعه‌ای که توسط نیلی و همکاران به منظور بررسی کیفیت راهنمایی پایان‌نامه توسط استادان راهنمای دوره کارشناسی ارشد دانشگاه اصفهان صورت گرفت، مشخص شد که از نظر کیفیت راهنمایی پایان‌نامه، تفاوت معناداری بین دانشکده‌های علوم تربیتی و روانشناسی، علوم، اقتصاد و ادبیات و علوم انسانی وجود نداشت ولی در کل راهنمایی استادان راهنمای دانشکده علوم، بهتر از اساتید سایر دانشکده‌ها بود (۶). در پژوهش دیگری که در دانشگاه گیلان انجام شد، دانشجویان دندانپزشکی نسبت به دانشجویان پزشکی به میزان بیش‌تری از عملکرد استاد راهنمای خود رضایت داشتند و این تفاوت از نظر آماری معنادار بود (۱۱). دهقانی در مطالعه خود نشان داد که ۵۸٪ از دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی تبریز از سرپرستی پایان‌نامه خود رضایت داشتند. میزان رضایت از تجربه پژوهشی در بین دانشجویان دانشکده‌های پزشکی، دندانپزشکی و داروسازی تفاوت معناداری داشت و استادان دانشکده‌های دندانپزشکی، داروسازی و پزشکی به ترتیب بیش‌ترین تا کم‌ترین میزان رضایت‌مندی

دانشجویان را به دست آوردند (۱۴).

وجه تمایز مطالعه حاضر نسبت به تحقیقات قبلی در این است که تاکنون مطالعه‌ای بر روی دانشجویان رشته‌های توانبخشی صورت نگرفته بود و نیز پژوهش‌های قبلی تنها در مورد دانشجویان یک مقطع تحصیلی انجام شده ولی در این پژوهش دانشجویان در مقاطع کارشناسی ارشد، دکتری و MPH، با یکدیگر مقایسه شدند.

در تحقیق حاضر میانگین رضایت از اساتید راهنما و مشاور در بین دانشجویان پسر بیشتر از دانشجویان دختر بود و این تفاوت بین دختران و پسران در میزان رضایت‌مندی از اساتید مشاور، معنادار بود. در مطالعه دهقانی میزان رضایت‌مندی از سرپرستی پایان‌نامه بین دانشجویان دختر و پسر تفاوت معناداری نشان داد (۱۴). رادافشار در تحقیق خود به این نتیجه رسید که در امر پژوهش، دختران بیشتر از پسران به راهنمایی استاد و دسترسی سهل و سریع به او تکیه دارند (۱۱). همچنین مطالعه‌ای که توسط مؤسسه تکنولوژی ملبورن رویال استرالیا صورت گرفت نشان داد میزان رضایت کلی دانشجویان دختر نسبت به دانشجویان پسر در سطح پایین‌تری قرار دارد (۱۵). از بررسی موارد فوق می‌توان چنین نتیجه گرفت که شاید دختران نسبت به پسران، انتظار حمایت بیشتری از طرف اساتید خود دارند و یا این که پسران نسبت به دختران، کمتر سخت‌گیر بوده و دارای حس استقلال‌طلبی بیشتری هستند.

در این تحقیق مشخص شد در کل دانشجویان گروه سنی بالای ۳۵ سال، بیش‌ترین میزان رضایت را از عملکرد استادان خود دارند. شاید این مسأله را بتوان به تجربه و پختگی این دسته از دانشجویان و روشن‌تر بودن میزان انتظارات آنان از اساتید مربوطه دانست. در مطالعه‌ای در دانشگاه علوم پزشکی تبریز، ارتباط مثبت ضعیفی بین متغیر سن با میزان رضایت از سرپرستی پایان‌نامه مشاهده شد (۱۴).

با توجه به تعداد اندک دستیاران روانپزشکی دانشگاه، در

مدت اجرای پژوهش هیچ یک از آنان موفق به دفاع از پایان‌نامه خود نشدند. بنابر این امکان پاسخ‌گویی به سؤالات تحقیق در این گروه فراهم نشد و این مسأله از محدودیت‌های پژوهش محسوب می‌گردد.

همچنین علی‌رغم ارائه توضیحات کافی در خصوص محرمانه ماندن نتایج، برخی از دانشجویان حاضر به شرکت در پژوهش نشدند.

پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های دیگر در خصوص شناسایی عوامل مثبت و منفی تأثیرگذار بر اجرای پایان‌نامه دانشجویان انجام گردد. همچنین انجام تحقیقات دیگر جهت بررسی نظر اساتید راهنما و مشاور پایان‌نامه در خصوص موانع موجود در انجام پایان‌نامه‌های دانشجویی توصیه می‌شود.

نتیجه‌گیری

یافته‌ها نشان داد در کل سطح رضایت دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی از نحوه عملکرد اساتید راهنما و مشاور پایان‌نامه بالا است. با توجه به این که بین سن و مقطع تحصیلی با میزان رضایت از اساتید، تفاوت معناداری مشاهده شد به نظر می‌رسد بهتر است در سال‌های اولیه تحصیلات تکمیلی، به افزایش مهارت‌های پژوهشی دانشجویان و ارتقای توانمندی آنان در انجام تحقیقات مستقل، توجه بیشتری معطوف شود.

قدردانی

این مقاله برگرفته از طرح تحقیقاتی "بررسی رضایت‌مندی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی از نحوه هدایت و راهنمایی پایان‌نامه توسط اساتید راهنما و مشاور در سال ۹۱-۱۳۹۰ دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی" مربوط به مرکز مطالعات و توسعه آموزش با کد ۱/۲۲۲۳۶/ت/۹۰/۸۰۱ است. از

مرکز مطالعات و توسعه آموزش دانشگاه و نیز معاونت محترم تحقیقات و فناوری دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی که با حمایت‌های خود، زمینه انجام این پژوهش را فراهم نمودند تشکر و قدردانی می‌شود.

منابع

1. Aminipour MR, Ghasemi MH. [Evaluation of research proposals and medical students' theses]. Journal of Shaheed Sadoughi University of Medical Sciences and Health Services. 2000; 8(2): 89-96. [Persian].
2. Borghei A, Rabiee MR, Astarabadi S, Abtahi A. [Structure of Medical Dissertations in Golestan University of Medical Sciences (1996 to 2005)]. Strides in Development of Medical Education. 2007; 4(2):108-15 [Persian].
3. Zarshenas L, Shaghaghian S, Momeni danaei S, Tabatabaei S. [The Methodological Evaluation of General Dentistry Students' Theses (2006-2008)]. Iranian Journal of Medical Education. 2012; 12(3): 202-9. [Persian].
4. Adhami A, Mohammadali zadeh S. [Educational Achievement in Medical Students Entered University between 1995 and 2003, Kerman University of Medical Sciences]. Strides in Development of Medical Education. 2008; 5(2): 94-101.[persian]
5. Dehghani G, Yamani Douzi Sorkhabi M. [Students' Satisfaction of Thesis Conducting Process and its Related Factors, Tabriz University of Medical Sciences]. Strides in Development of Medical Education. 2009; 6(1): 1-9. [Persian].
6. Nili MR, Nasr AR, Akbari NA. [Barrasiye keyfiyate rahnemaiye payannamehaye doreye karshenasiye arshad]. Daneshvar Raftar. 2007; 14(24): 111-2. [Persian].
7. Fallahzadeh H, Mohebb S, Ezzedini F. [Evaluating the Characteristics and Structure of Dentistry Graduated Students' Theses in Shahid Sadoughi University of Medical Sciences]. Iranian Journal of Medical Education. 2008; 8(1):154-6. [Persian]
8. Fadaei Araqi GH. [Analysis of Methods in Preparing Thesis and Dissertation in Postgraduate and Doctoral Degree]. Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education. 1995; 3(1): 75-110. [Persian]
9. Lee NJ. Preparing for thesis and viva: some practicalities. Nurse Res. 2010; 17(3): 52-9.
10. Mizany M, Khabiri M, Sajadi SN. [Study the Capabilities of M.A. Students of Physical Education and the Advising Quality of Faculty Members about the Thesis Writing]. Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education. 2011; 17(3): 111-34. [Persian]
11. Radafshar G, Sobhani A, Sadeghi F. [Survey the Attitudes towards Thesis Writing Process among Students of Guilan University of Medical Sciences]. Journal of Guilan University of Medical Sciences. 2010; 19 (74): 86-97. [Persian]
12. Refaee M, Refaee E, Sabet AM. The quality of the thesis and how to implement it: a survey of medical school interns in Isfahan University of medical sciences. Journal of Research in Medical Science. 2001; 6(1): 1-6. [Persian]
13. Mooney CJ. The Dissertation is Still a Valuable Requirement, Survey Finds, but Graduate Students Says They Need Better Faculty Advising. The Chronicle of Higher Education. 1991; 37: A15-A22.
14. Dehghani GA. [The Study of Students' Satisfaction with Thesis Supervision in Tabriz University of Medical Sciences]. Iranian Journal of Medical Education. 2010; 9(4): 302-9.[Persian]
15. Postgraduate Research Experience Questionnaire (PREQ); 2003. Summary of results for Royal Melbourne Institute of Technology. [cited 2014 Dec 2]. available from: <http://mams.rmit.edu.au/kfj8j9ypwtynz.pdf>.

Graduate Students' Satisfaction with Supervisory Performance in Thesis Process in University of Social Welfare and Rehabilitation (USWR) in 2011-2012

Soheila Shahshahani¹, Samaneh Hoseinzadeh², Kianoosh Abdi³, Akbar Mirjai Aghdam⁴

Abstract

Introduction: This research was designed to determine the satisfaction level of postgraduate students of USWR with supervisory performance of supervisor and advisor in Thesis process in 1390-1391.

Methods: This descriptive cross-sectional study was performed on postgraduate students of USWR who were preparing for thesis defense between 2011 October to 2012 June. Samples were selected through census. A researcher made questionnaire was completed by postgraduate students (n=106) who visited postgraduate office prior to their thesis defense. We used Kruskal-Wallis test, generalized linear model, χ^2 , and Fisher's exact tests for data analysis.

Results: The study showed that students' satisfaction with their supervisors and advisors were at a high level. A statistically significant difference was observed between age ($P= 0.022$) and students' academic level ($P= 0.026$) with their level of satisfaction with supervisors. We found statistically significant relationships between level of satisfaction with advisors considering age ($P= 0.013$), gender ($P= 0.001$), type of thesis ($P= 0.018$) and also type of school ($P= 0.019$).

Conclusion: Although this research showed that students' level of satisfaction with their supervisors and advisors of thesis project was at a high level in the University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, but we should emphasis on empowering students' research capabilities.

Keywords: Satisfaction, supervision, postgraduate students, supervisor, advisor, thesis.

Addresses:

¹ (✉)Assistant professor, Pediatric Neurorehabilitation Research Center, University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Koodakyar Ave. Evin, Tehran, Iran. sol_shah@yahoo.com

2. Assistant professor, Biostatistics Department, University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Koodakyar Ave. Evin, Tehran, Iran. mohammadabad@gmail.com

3. Instructor, Rehabilitation management Department, University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Koodakyar Ave. Evin, Tehran, Iran. k55abdi@yahoo.com

4. M.Sof Educational management, University of Social Welfare and Rehabilitation Sciences, Koodakyar Ave. Evin, Tehran, Iran. a_mirjani@yahoo.com